

DEBRECENI EGYETEM

Kozma Gábor

REGIONÁLIS GAZDASÁGTAN

Geográfus és földrajz tanár szakos
hallgatók számára

2., javított kiadás

Debrecen, 2004

Tartalomjegyzék

Bevezetés	5
1. A regionális gazdaságtan általános megközelítésben	7
1.1. A regionális gazdaságtan tárgya és kialakulása	7
1.2. A közgazdaságtan és a regionális gazdaságtan	8
1.3. A gazdaságföldrajz és a regionális gazdaságtan	10
1.4. A jegyzet felépítése	10
2. A telephelyelméletek	11
2.1. A neoklasszikus telephelyelméletek	11
2.1.1. A mezőgazdasági neoklasszikus telephelyelméletek	11
2.1.2. Az ipari neoklasszikus telephelyelméletek	18
2.1.2.1. A költség-minimalizálási iskola	18
2.1.2.2. A bevétel-maximalizálási iskola	22
2.1.2.3. Integrálási kísérletek	26
2.1.2.4. A kifizetődő termelés térbeli határai elmélet	27
2.1.3. Neoklasszikus elméletek a szolgáltatásban	32
2.1.4. A neoklasszikus elméletek kritikája	35
2.2. A viselkedésföldrajzi elmélet	36
2.3. A vállalatok földrajza elmélet	38
2.3.1. A vállalat és környezete közötti kölcsönhatások	39
2.3.2. A vállalatokon belüli átalakulások területi következményei	44
2.4. A strukturalista megközelítés	47
3. A telepítőtényezők	51
3.1. A természeti környezet	52
3.1.1. A természeti környezet megítélésének változása	52
3.1.2. A természeti környezet egyes elemeinek hatása	54
3.1.2.1. Az éghajlat hatása	54
3.1.2.2. A domborzat hatása	57
3.1.2.3. A víz hatása	59
3.1.3. A természeti környezet által kínált erőforrások osztályozása	60
3.2. A nyersanyagok	60
3.3. A termelési tényezők	62
3.3.1. A munkaerő	62
3.3.2. A tőke	67
3.3.3. A föld	70
3.4. A kereslet	73
3.5. Az infrastruktúra	77
3.5.1. Az infrastruktúra fogalma	77
3.5.2. Az infrastruktúra jellemzői	78
3.5.2.1. Az infrastruktúra típusai	78
3.5.2.2. Az infrastruktúra hatása a gazdasági és társadalmi életre	79

3.5.3. Az egyes infrastrukturális ágazatok területi hatásai	79
3.5.3.1. A közlekedés	80
3.5.3.2. Az energiaellátás	85
3.5.3.3. A nem-anyagi infrastruktúra területi hatásai	85
3.6. Az agglomeratív tényezők	86
3.6.1. A belső megtakarítás	86
3.6.2. A külső megtakarítás	88
3.7. A kormányzat regionális politikája	93
3.8. A technológiai viszonyok	95
4. A gazdasági élet csomópontjainak jellemzése	97
4.1. A csomópontok térbeli elrendeződése	97
4.2. A csomópontok nagysága	100
4.3. A csomópontok közötti áramlások	104
5. A térbeli hálózatok	106
5.1. A térbeli hálózatok kialakulására ható tényezők	106
5.2. A térbeli hálózatok fejlődése	110
5.3. A térbeli hálózatok típusai	118
5.4. A térbeli hálózatok jellemzése	119
6. A térbeli gazdasági növekedés elméletei	122
6.1. A regionális gazdasági növekedés elméletei	122
6.1.1. Az export-bázis elméletek	122
6.1.2. A tőke és a munkaerő régiók közötti mozgásán alapuló elméletek	125
6.1.3. A technikai fejlődésen alapuló modellek	129
6.1.3.1. A hosszú hullámok elmélete	129
6.1.3.2. A növekedési pólus elmélete	133
6.1.3.3. A termék-életciklus elmélete	134
6.1.4. A munkaerő és a munkafolyamatok megszervezésével kapcsolatos elméletek	141
6.1.4.1. A területi munkamegosztás elmélete	141
6.1.4.2. A regulációs iskola	147
6.1.5. A gazdasági fejlettség szintje és a regionális növekedés	156
6.2. A nemzetközi gazdasági növekedés elméletei	159
6.2.1. A modernizációs elmélet	159
6.2.2. A függőségi elmélet	164
6.2.3. A vilárendszer elmélet	166
7. Az innovációk diffúziója	169
7.1. Az innovációk diffúziójának általános szabályai	169
7.2. Az újdonságok térbeli terjedése	175
Felhasznált irodalom	183
Ábrák jegyzéke	193
Táblázatok jegyzéke	196